

AZ ÉLET ÉRTELMESSÉGÉRE IRÁNYULÓ KERESÉS ÉS A PROSZOCIALITÁS MINT A SERDÜLŐKORI SZERFOGYASZTÁSSAL SZEMBENI VÉDŐFAKTOROK

BRASSAI LÁSZLÓ^{1*} – PIKÓ BETTINA²

¹ Kovászna Megyei Pszichopedagógiai Tanácsadó Központ,
Sepsiszentgyörgy, Románia

² Szegedi Tudományegyetem, Pszichiátriai Klinika,
Magatartástudományi Csoport, Szeged

(Beérkezett: 2010. május 26.; elfogadva: 2010. szeptember 22.)

Kutatásunkban a proszocialitás és az élet értelmességére irányuló keresés szerepét vizsgáltuk a szerhasználattal összefüggésben erdélyi serdülőkorúak mintájában (N = 980, átlagéletkor = 14 év, a minta 59,7%-a fiú). Míg az első változó kapcsolata a szerhasználattal széleskörűen vizsgált, a második változóval kapcsolatban az empirikus eredmények hiányosak és ellentmondásosak. A logisztikus regresszioelemzés az értelemkeresés és a proszocialitás nemeként eltérő összefüggés-mintázatát tárta fel a dohányzási és szeszesital-fogyasztási státusz vonatkozásában. Az élet értelmességére irányuló keresés a fiúk esetében mindkét vizsgált pszichoaktív szer (dohányzás: OR = 0,893, $p < 0,01$; 95%-os CI = 0,855–0,917; szeszesital-fogyasztás: OR = 0,884, $p < 0,001$; 95% CI = 0,835–0,928) esetében negatív prediktornak bizonyult, a lányok esetében viszont csak a szeszesital-fogyasztás esetében (OR = 0,963, $p < 0,01$; 95% CI = 0,935–0,999). Továbbá, a lányok körében a konstruktív magatartás a dohányzásra (OR = 0,905, $p < 0,001$; 95% CI = 0,879–0,938), valamint a szeszesital-fogyasztásra (OR = 0,934, $p < 0,05$; 95% CI = 0,899–0,971) vonatkozóan bizonyult védőfaktornak, az együttműködés pedig a szeszesital-fogyasztással (OR = 0,951, $p < 0,05$; 95% CI = 0,921–0,992) mutatott összefüggést. A fiúk esetében a szociális aktivitás a dohányzás (OR = 0,917, $p < 0,05$; 95% CI = 0,871–0,941) és a szeszesital-fogyasztás (OR = 0,891, $p < 0,01$; 95% CI = 0,851–0,937) megbízható prediktora. Eredményeink megerősítik a proszocialitás és az élet értelmességére irányuló keresés lehetséges egészségvédő következményeit a serdülőkorú populációban.

Kulcsszavak: serdülőkor, szerhasználat, védőfaktorok, értelemkeresés, proszocialitás

* Levelező szerző: Brassai László, Kovászna Megyei Pszichopedagógiai Tanácsadó Központ, 520004 Sepsiszentgyörgy, Victor Babes 15/C, Románia. E-mail: brassail@yahoo.com

1. BEVEZETÉS

Az egészség szempontjából a serdülőkor különösen kockázatos életszakaszt jelent. Fejlődéslelektani vizsgálatok azt mutatják, hogy az egészségi állapot terén bekövetkező negatív változások a kora felnőttkorral szemben a serdülőkor éveiben drámaibbak (Brunswick és Merzel, 1988). Ebben az életszakaszban az egészségprevenatív magatartásformák előfordulásának csökkenése mellett nő az egészséggrizikó-magatartásformák gyakorisága (Fairclough és Stratton, 2005). A leggyakoribb egészségkockázati magatartásformák, a dohányzás és a szeszesital-fogyasztás háttérében összetett pszichoszociális hatásrendszer áll (Jessor, 1991), amit jelentős nemi eltérések moderálnak (Currie és mtsai, 2008; Eaton és mtsai, 2008; Pikó és Kovács, 2010). Az életszakasz fejlődési sajátosságainak fényében azonban az egészséggrizikó-magatartások inkább normatív, mint patológiás jelenségnek tekinthetők (Hurrelmann és Richter, 2006; Schulenberg és Maggs, 2002). Ebből a szempontból a védő tényezők felkutatására fordított figyelem kiemelt fontosságú (Davey és mtsai, 2003; Halpern-Felsher és mtsai, 2002; Kelly, 2003; Larson, 2000), ami éppen ezért a prevenatív egészség-tudományok elsődleges fókuszát is képezi (Catalano és mtsai, 2002).

Jelen kutatásunkban az élet értelmessége keresésének és a proszociális magatartásnak a kapcsolatát vizsgáltuk a szerhasználat, a dohányzással és a szeszesital-fogyasztással összefüggésben. Míg a proszocialitás bizonyítottan a személyiség érettségbeli mutatójának tekinthető (Eisenberg és mtsai, 1991; Hardy és Kisling, 2006), az élet értelmességére irányuló keresésnek a személyiségműködésre nézve pozitív szerepe empirikusan ez idáig kellő mértékben még nem igazolt.

Az élet értelmessége arra vonatkozik, ahogyan az egyén egységében látja, jelentéssel ruházza fel vagy értelmet ad életének annak fényében, amit a maga számára életcél, hivatásnak, életfeladatnak tekint (Steger és mtsai, 2006). Ezzel szemben az élet értelmességének keresése – mint alapvető humánspecifikus motiváció – akkor áll elő, amikor az egyén úgy érzi, képtelen elérni személyisége fejlődését előremozdító céljait, ellenőrzése alá vonni a vele történő dolgokat, elfogadni önmagát, bizonyosságot találni valamiben (Steger, 2009; Steger és mtsai, 2008a). Bár a két konstruktum egymástól való megkülönböztetése empirikusan is megerősített (Crumbaugh és Maholick, 1964; Reker és Cousins, 1979; Steger és mtsai, 2006), a kettő között dinamikus viszony áll fenn. Az élet megélt értelmessége és az élet értelmességének keresése közötti kapcsolat negatív irányú ugyan (Reker és Cousins, 1979; Schulenberg, 2004; Steger és mtsai, 2006, 2009), ezt azonban kognitív, személyiségbeli és kulturális tényezők moderálják. Így az amerikaitól eltérő kultúrában (ahol a két konstruktum között

a kapcsolat minden esetben negatív), japán fiatalok körében az értelemkeresés és a megélt értelmesség pozitív együttjárása tapasztalható (Steger és mtsai, 2008b). Más megközelítésben pedig Steger és munkatársai (2008a) igazolták, hogy a megoldásorientált személyek esetében az élet értelmességének keresése fokozza az élet értelmességének a megélését, míg ugyanaz nem tekinthető érvényesnek az akadályorientált személyekre. Vagy az értelemkeresés mediátor tényezője is lehet az optimális lelki működés indikátorainak, mint amilyen az étellel való elégedettség, a boldogság és a depresszió alacsony szintje (Park és mtsai, 2010; Steger és mtsai, megjelenés alatt, a). Sőt, mint Bronk és munkatársai (2009) kimutatták, az élet értelmessége iránti keresés a fiatal- és érett felnőttkorral szemben csak serdülőkorban mutat pozitív együttjárást az étellel való elégedettséggel.

Míg számos kutatás rámutat arra, hogy az élet megélt értelmessége a serdülőkornál jellemzőbb a felnőtt- és az időskorra (Meier és Edwards, 1974; Reker, 2005; Steger és mtsai, 2009), az élet értelmessége iránti keresés csökken az életkorral (Reker és mtsai, 1987; Steger és mtsai, 2009). Az életkori eltérések mellett az élet értelmességének keresését gyakran nemi különbségek is jellemzik. Előfordulása amerikai mintán felnőtt- (Reker, 2005) és serdülőkorban (Steger és mtsai, 2008c, 2009) is a nőkre jellemzőbb. Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy bár egyes szerzők (Reker, 2005; Reker és mtsai, 1987) inkább az érett felnőtt- és időskor sajátosságaként tartják számon, mások igazolták, hogy az élet értelmességével kapcsolatos egzisztenciális témák gyermekkortól (Taylor és Ebersole, 1993) kora serdülőkoron át (DeVogler és Ebersole, 1983) a kései serdülőkorig (DeVogler és Ebersole, 1980) mindvégig jelen vannak – leghangúlyosabban az identitáskeresés kapcsán.

A serdülőkor intenzív fejlődéslelektani történéseinek a kontextusában az élet értelmessége iránti keresés szerepe sajátos és kiemelt fontosságú (Steger és mtsai, megjelenés alatt, b). Több kutató szerint az értelemkeresés a serdülőkor hajnalán egybeesik az identitáskereséssel (Erikson, 1986; Marcia, 1993). Egyfelől a belső szükségletek, vágyak és törekvések, másfelől a képességek és a személyes lehetőségek egymásnak feszülése lehet az a mobilizáló erő, ami a serdülőt a lét fő kérdéséhez vezetik (Fitzgerald, 2005). Így az olyan kérdések, mint „Ha életem véget érne, milyen érzésekkel távoznék?”, vagy „Mit hagyok hátra magam után?” a serdülő lelki irányultságát az értékekre, életcélokra irányítják rá (Hacker, 1994). Más esetekben az önazonosság-keresés anélkül, hogy érintené az egzisztenciális mélységeket, az életben történő eligazodás gyakorlatiasabb aspektusaira irányul, mint az azonnali vagy a középtávú célokkal kapcsolatban meghozandó döntések, amelyek hasonlóképpen az értékkeresés és értelemkeresés által meghatározottak (Van Kaam, 1969). Az érett identitáshoz tehát a serdülő-

nek szüksége van arra, hogy megértse önmagát, hogy tisztába kerüljön azzal, akivé válni szeretne. Önmaga meghatározása pedig csakis énreleváns célok, értékek mentén történhet meg (Benson, 2004). S míg gyermekkorban ezek a célok a „mik azok?“, a serdülőkor hajnalán pedig a „miért és hogyan?“, addig a középső és kései serdülőkorban a jövőbe mutató „hogyan tovább?“ kérdések köré fonódva fogalmazódnak meg (Moran, 2009). Serdülőkorban tehát az élet értelmességének keresése az élet megélt értelmességénél dominánsabb egzisztenciális irányultság.

Míg a tervező viselkedés, a jövőorientáció, a világos célok megléte, valamint a célkövető magatartás az identitás érettségének egyéni tényezőit jelentik, a társas készségek fejlettsége, az interperszonális kapcsolatok minősége, a közösségi hatóképesség az érett identitás szociális tartományának indikátorai (Ozer és Benet-Martínez, 2005). Az átmenet az egyik életszakaszból a másikba a változással való szembenézést és annak kezelését feltételezi. A fejlődés sikere az új életszakaszhoz kívánatos pszichoszociális kompetenciák kialakításával jár. A kognitív fejlődés eredményeként a formális gondolkodás műveletei a serdülő számára lehetővé teszik az egocentrikus gondolkodás meghaladását, a többszempontúságot, az elvonatkoztatást és az általánosítást. Bár a „szociális másik“-ra fordított figyelem a neveltetés folytán már a korai évevektől fogva jelen lehet a gyermek érdeklődésében, a proszociális magatartás az értelmi fejlődés folyamánként csak serdülőkortól válik megszilárduló attitűddé (Eisenberg és mtsai, 1991; Hart és Fegly, 1995). Penner és munkatársai (2005) a proszocialitás három szintjéről beszélnek: mikroszinten proszociális késztetésről, mezoszinten segítségre való fogékonyságról (melyek sajátos társas kontextusokhoz köthetők), végül pedig makroszinten proszociális cselekvésformákról.¹

Mint az élet értelmessége iránti keresést, a proszocialitást is jelentős nemi eltérések jellemzik. Bizonyos proszociális viselkedésformák, mint amilyenek az együttérzés vagy a nem szervezett tevékenységformák a lányokra, míg mások, mint például az önkéntesség közösségi munkákban vagy a szervezett proszociális magatartásformák inkább a fiúkra jellemzőek (Duncan és mtsai, 2002; Eisenberg és mtsai, 1991).

Miként az élet értelmessége és az optimális lelki működés kapcsolata széles körben igazolt serdülőkorban (Ho és mtsai, 2010; Rathi és Rastogi, 2007; Steger és mtsai, 2008a), hiánya a személyiség maladaptív működés-módját eredményezve gyakran negatív egészségkövetkezményekbe torcollik, mint amilyen a szerhasználat. Newcomb és Harlow (1986), illetve

¹ Felosztásuk szerint a kutatásunkban vizsgált proszociális magatartásformák viselkedéses szintűek.

Kinnier és munkatársainak (1994) eredményei is arra utalnak, hogy az élet értelmességének hiánya szerepet játszik a szerhasználatban. Míg az élet értelmessége és a szerfogyasztás kapcsán az empirikus vizsgálatok legnagyobb része a szeszesital-fogyasztásra összpontosít (Newcomb és Harlow, 1986; Palfai és Weafer, 2006; Sayes, 1994), újabban empirikusan igazolt az élet értelmessége és a dohányzás kapcsolata is. Igaz ugyan, hogy felnőtt populációban, de Konkoly Thege és munkatársai (2009) kimutatták, hogy az élet megélt értelmessége védőtényező a dohányzással szemben is.

Másfelől több empirikus eredmény is rámutat arra, hogy a konstruktívizmus, a segítőkészség, az együttműködés és a szociális aktivitás a problémaviselkedéssel ellentétben álló proszociális magatartásformák (Dovidio és mtsai, 2006). Ammerman és munkatársai (2001) vizsgálatában például a szerhasználati függőséggel küszködő és az absztinens serdülők csoportja egymástól élesen elkülöníthető a konstruktívitás mentén. Más vizsgálatban is igazolák, hogy a proszociális magatartásformák – mint a nem szervezett sporttevékenységek, a közösségi munka vagy a vallásos/gyülekezeti tevékenységek – csökkentik a dohányzás és az alkoholfogyasztás előfordulásának valószínűségét (Borden és mtsai, 2001).

A hivatkozott szakirodalomban a proszociális viselkedés és az élet értelmessége megerősítetten a szerhasználattal szembeni védőtényezőknél számíthatnak serdülőkorban. Az élet értelmességének mint konstruktumnak a másik aspektusával, az élet értelmességére irányuló kereséssel, valamint annak szerhasználattal való kapcsolatával azonban elenyészően kevés vizsgálat foglalkozik. Továbbgondolva meghatározó elméletalkotók (pl. Damon, 2008; Damon és mtsai, 2003; Steger, megjelenés alatt; Steger és mtsai, 2006, 2009) azon feltevését, miszerint az értelemkeresés személyiségépítő pozitív erőforrásként akár a serdülőkori lelki működés védő tényezője is lehet, kutatásunkban az értelemkeresés és a szerhasználat ellentétes irányú kapcsolatát feltételeztük.

2. MÓDSZER

2.1 Minta és adatfelvétel

Az adatgyűjtést háromszéki (Dél-Erdély, Románia) serdülők körében végeztük 2009 októberében. A mintavétel a 2009–2010-es tanév általános iskoláinak felső tagozatára beiskolázott diákok alapsokaságából történt. A megkérdezettek átlagéletkora 14 év volt (szórás 1 életév). A háromszéki reprezentatív minta 1000 tanulót vett célba, a mintavétel többlépcsős, rétegzett mintavételi eljárással valósult meg. A mintavételi egységet random

módon megválasztott tanulók jelentették. Az adatgyűjtés önkitöltős kérdőíves módszerrel történt. Az adatfelvételt előre felkészített osztályfőnökök végezték. A kérdőívek kitöltése névtelenül történt és 20–30 percet vett igénybe. Végül 945 tanuló adatai kerültek feldolgozásra, akik közül 59,7% fiú, 40,3% pedig lány volt.

2.2. Mérészközök

A szerfogyasztás mérése a HBSC-projektben (Health Behavior in School-aged Children, Iskoláskorú Gyermekek Egészségmagatartása; Currie és mtsai, 2008) kialakított kérdésekkel történt.² A dohányzást és a szeszesitalfogyasztást mértük a napi, a heti, a havi gyakoriság, valamint a tartózkodás tartományokban.

Az élet értelmességére irányuló keresést a Steger és munkatársai (2006) által kidolgozott Meaning in Life Questionnaire (Élet Értelmessége Kérdőív) Search for Meaning in Life (Élet Értelmességének Keresése) alszájájának a segítségével mértük. A skála 5 kérdést tartalmazott (példa-ítem: „Keresem életem értelmét”, „Folyamatosan foglalkoztat, hogy életemnek egy világos célt találjak”), ítemenként 7 válaszlehetőséggel („egyáltalán nem érvényes rám” – „teljes mértékben érvényes rám”). Nincs tudomásunk arról, hogy nemzetközi viszonylatban a MLQ alkalmazásra került volna kora serdülőkorú mintán. Steger alkalmazásában (Steger és mtsai, 2006) a SML-alszája Cronbach-alfa értéke 0,88; mintánkban 0,85 volt. Minimum és maximum értékei mintánkban pedig 7 és 35, átlaga és szórásértéke 23,7, illetve 6,2 voltak.

A proszociális viselkedés mérése a Pulkkinen és munkatársai (1999) által jegyzett Multidimensional Peer Nomination Inventoryval (Többdimenziós Kortárs Nominalizációs Tár) történt. A mérészköz eredetileg a Longitudinal Study of Personality and Social Development (Személyes és Társas Fejlődés Longitudinális Vizsgálata) elnevezés alatt futó, gyermekkoról a serdülőkoron át a felnőttkorba átívelő longitudinális kutatásban (Pulkkinen, 1982) került kidolgozásra egy sor kockázati és protektív jelleű viselkedéstípus mérésére. Konvergens validitási vizsgálatában Achenbach Child Behavior Checklistjével (Gyermek Magatartási Leltár) szoros együttjárást mutatott (0,70; Pulkkinen, 1982). Felhasználásunkban a mérészköz segítségével négy proszociális viselkedésforma mérése valósult meg: a konstruktív magatartásé (három ítem, pl.: „Környezetemben igyek-

² „Milyen gyakran dohányzol?”

„Milyen gyakran fogyasztod a különböző alkoholféleségeket?”

szel rendbe hozni a dolgokat anélkül, hogy erre valaki felkérne”), a segítőkészségé (két item, pl.: „Segítesz, ha valakinek segítségre van szüksége”), az együttműködése (három item, pl.: „Kedves, barátságos vagy másokkal”), és a szociális aktivitásé (két item, pl.: „Bekapcsolódsz akár a tanárok, akár a diákok által szervezett iskolai tevékenységekbe”). A kérdőív itemei kijelentések formájában szerepeltek, melyek önmagára vonatkoztatott igazságértékét a válaszadónak négyfokozatú Likert-skálán kellett megítélnie. A válaszlehetőségek a következők voltak: „egyáltalán nem jellemző rám”, „csak néha jellemző rám, de akkor sem tartósan”, „jellemző rám, de nem minden helyzetben”, „valamennyi helyzetben jellemző rám”. Mintánkban a négy proszociális viselkedés-skála belső konzisztenciáját mutató Cronbach-alfa értékeit az 1. táblázat mutatja be.

Az alkalmazott kérdőívek a szerzők beleegyezésével kerültek felhasználásra két független szakértő bevonásával a fordítás-visszafordítás módszerével.

2.3. Statisztikai elemzések

Az adatok feldolgozása és elemzése az SPSS 15.0 programcsomaggal történt, a statisztikai szignifikancia határát a 0,05-os értéknél húztuk meg. Az adatelemzés során a dohányzás és szeszesital-fogyasztás változóit dichotomizáltuk és fogyasztó (pl. „kevesebb, mint egy szál cigarettát hetente”, „naponta fogyasztok alkoholtartalmú italokat”) vs. nem fogyasztó (pl. „nem dohányzom”, „egyáltalán nem fogyasztok alkoholtartalmú italokat”) kategóriákat alakítottunk ki. Az adatelemzést a vizsgált változók leíró statisztikájával indítjuk. A változók átlag- és szórásértékeit előbb a teljes minta szintjén mutatjuk be (az alkalmazott skálák esetében megjelölve a Cronbach-alfa értékeket is), majd a fiúk és lányok bontásában, független mintás t-próbával ellenőrizve a nemenkénti átlagértékek eltérését. Ezt követően – ugyancsak t-próba segítségével – a szerfogyasztó státuszban (dohányzik/nem dohányzik; fogyaszt alkoholtartalmú italokat/nem fogyaszt alkoholtartalmú italokat) adódó különbségeket elemeztük, a különbségek értékelhetőségéhez Cohen-d próbát alkalmazva. Esetünkben a t-értékek szignifikanciája jelzi az átlagokban mutatkozó különbségeket, a Cohen-d érték azonban rámutat e különbségek mértékére. Ez 0,20 körüli Cohen-d érték esetében alacsonynak, 0,50 körüli érték esetében közepesnek, 0,80 körüli érték esetében pedig erősnek tekinthető. Végül, a független változók kapcsolatának elemzéséhez a szerfogyasztó státusszal logisztikus regresszióelemzést végeztünk, előbb a teljes mintán, majd külön a fiúk és külön a lányok mintáján.

3. EREDMÉNYEK

Amint az 1. táblázatból kitűnik, a megkérdezettek 10,9%-a, illetve 39,9%-a fogyaszt valamilyen mennyiségű cigarettát, illetve alkoholtartalmú italt. Mindkét pszichoaktív szer fogyasztása gyakoribb a fiúknál [$\chi^2(3) = 9,367$; $p < 0,01$ a dohányzásra; $\chi^2(3) = 13,214$; $p < 0,001$ a szeszesital-fogyasztásra vonatkozóan], s az értelemkeresés [($t(943) = 4,581$; $p < 0,001$] és a szociális aktivitás [($t(936) = 3486$; $p < 0,001$] is a fiúkra jellemzőbb. A konstruktív magatartás [($t(917) = 2,441$; $p < 0,05$] és az együttműködés [($t(916) = 2,271$; $p < 0,05$] viszont a lányokat jellemzi inkább.

A függő változók dichotomizálását követően az élet értelmessége iránti keresés [($t(943) = 10,315$; $p < 0,001$; Cohen- $d = 0,53$], a konstruktív magatartás [($t(909) = 4,090$; $p < 0,01$; Cohen- $d = 0,34$] és a szociális aktivitás [($t(927) = 4,286$; $p < 0,001$; Cohen- $d = 0,48$] átlagértékei szignifikánsan magasabbak a nem dohányzók csoportjában, és az értelemkeresés [($t(943) = 11,016$; $p < 0,001$; Cohen- $d = 0,77$], a konstruktív magatartás [($t(917) = 5,792$; $p < 0,001$;

1. táblázat. Nemi különbségek a vizsgált változók leíró statisztikájában

	Teljes minta (N = 945)	Lányok (N = 381)	Fiúk (N = 564)
SZERHASZNÁLAT			
<i>Dohányzás</i>			
Nem dohányzom	89,1%	91,8%	86,4%**
Kevesebb mint egy szálát hetente	5,8%	2,0%	8,4%
Hetente, de nem minden nap	1,8%	4,1%	2,4%
Naponta	1,8%	1,4%	1,6%
<i>Szeszesital-fogyasztás</i>			
Egyáltalán nem fogyasztok alkoholtartalmú italokat	60,1%	64%	54,8%***
Kevesebb mint egy alkalommal hetente	29,5%	28%	31,8%
Hetente, de nem minden nap	9,1%	6,7%	12,6%
Naponta	1,3%	1,2%	1,3%
EGZISZTENCIÁLIS / SPIRITUÁLIS IRÁNYULTSÁG		[M (SD) (α)]	
Az élet értelmességének keresése	23,45 (6,20) (0,86)	21,27 (6,13)	25,15 (6,25)***
PROSZOCIALITÁS			
Konstruktív magatartás	9,34 (1,56) (0,67)	9,86 (1,48)**	8,89 (1,83)
Segítőkészség	6,41 (1,29) (0,54)	6,65 (1,30)	6,24 (1,27)
Együttműködés	9,14 (1,78) (0,68)	9,84 (1,85)*	8,46 (1,67)
Szociális aktivitás	5,78 (1,55) (0,69)	5,25 (1,40)	6,43 (1,88)***

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Cohen-d = 0,53], az együttműködés [(t(916) = 4,033; p<0,001; Cohen-d = 0,52] és a szociális aktivitás [(t(936) = 4,123; p<0,001; Cohen-d = 0,62] átlagértékei szignifikánsan magasabbak a szeszes italt nem fogyasztók csoportjában (2–3. táblázat). Míg a dohányzó státuszban adódó különbségek az értelemkeresés és a szociális aktivitás szintjén közepes, a konstruktív magatartás szintjén pedig alacsony, a szeszesital-fogyasztó státuszban az értelemkeresés, a szociális aktivitás és a konstruktív magatartásban adódó valamennyi különbség közepestől–magas hatásméret mellett értelmezhető (2–3. táblázat).

2. táblázat. Különbségek a vizsgált változóknak a dohányzó státusz leíró statisztikájában

Dohányzó státusz	Nem dohányzik (N = 847) M (SD)	Dohányzik (N = 89) M (SD)	Szignifikanciaszint (t-test)	Hatásméret ^a (Cohen-d)
Az élet értelmességének keresése	24,77 (6,40)	21,45 (6,10)	p<0,001	0,53
Konstruktív magatartás	9,15 (1,68)	8,57 (1,83)	p<0,01	0,34
Segítőkészség	6,62 (1,28)	6,36 (1,43)	p>0,05	0,14
Együttműködés	8,52 (1,75)	8,25 (1,91)	p>0,05	0,10
Szociális aktivitás	6,25 (1,72)	5,55 (1,22)	p<0,001	0,48

^a A hatásméret mutatója a Cohen-féle d-érték

3. táblázat. Különbségek a vizsgált változóknak a szeszesital-fogyasztó státusz leíró statisztikájában

Szeszesital-fogyasztó státusz	Nem fogyaszt alkoholtartalmú italokat (N = 847) M (SD)	Fogyaszt alkoholtartalmú italokat (N = 89) M (SD)	Szignifikanciaszint (t-test)	Hatásméret (Cohen-d)
Az élet értelmességének keresése	25,85 (6,58)	21,10 (5,53)	p<0,001	0,77
Konstruktív magatartás	9,55 (1,65)	8,70 (1,71)	p<0,001	0,53
Segítőkészség	6,61 (1,26)	6,32 (1,32)	p>0,05	0,23
Együttműködés	8,87 (1,70)	8,07 (1,38)	p<0,001	0,52
Szociális aktivitás	6,41 (1,80)	5,41 (1,36)	p<0,001	0,62

^a A 0,20 körüli Cohen-d érték alacsony, a 0,50 körüli érték közepes, a 0,80 körüli érték pedig erős hatásnak feleltethető meg

4. táblázat. A szerhasználat többváltozós kapcsolata a független változókkal a teljes mintában (N = 945)

	Dohányzó státusz		Szeszesital-fogyasztó státusz	
	OR ^a	95% CI ^b	OR ^a	95% CI ^b
Egzisztenciális/spirituális irányultság				
Az élet értelmességének keresése	0,912**	0,876–0,942	0,893***	0,851–0,939
Proszocialitás				
Konstruktív magatartás	0,930*	0,889–0,976	0,921*	0,876–0,943
Segítőkészség	0,971	0,958–1,042	0,989	0,961–1,026
Együttműködés	0,962	0,936–1,013	0,958*	0,923–0,960
Szociális aktivitás	0,939*	0,891–0,998	0,931**	0,897–0,962
X-square	37,65 (df = 8)		41,32 (df = 8)	
Goodness of fit	1282,35		1567,15	

^aOR: esélyhányados; ^b95% CI: 95%-os konfidenciaintervallum;

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

A 4–6. táblázatban a logisztikus regresszióanalízisből származó esélyhányadosok rámutatnak az értelemkeresés és a proszociális magatartás dohányzásban és szeszesital-fogyasztásban játszott prediktív szerepére. A teljes mintában az értelemkeresés mind a dohányzás, mind a szeszesital-fogyasztás esetében szignifikáns prediktor. Szintén megbízható bejósolója a szerhasználatnak a konstruktív magatartás és a szociális aktivitás mind a dohányzásra, mind a szeszesital-fogyasztásra vonatkozóan. Az együtt-

5. táblázat. A szerhasználat többváltozós kapcsolata a független változókkal a lányok mintájában (N = 381)

	Dohányzó státusz		Szeszesital-fogyasztó státusz	
	OR ^a	95% CI ^b	OR ^a	95% CI ^b
Egzisztenciális/spirituális irányultság				
Az élet értelmességének keresése	0,989	0,935–1,217	0,963**	0,935–0,999
Proszocialitás				
Konstruktív magatartás	0,905*	0,879–0,938	0,934*	0,899–0,971
Segítőkészség	0,987	0,946–1,102	0,972	0,926–1,102
Együttműködés	0,969	0,931–1,008	0,951*	0,921–0,992
Szociális aktivitás	0,971	0,942–1,019	0,981	0,951–1,023
X-square	27,01 (df = 8)		36,89 (df = 8)	
Goodness of fit	618,10		1148,52	

^aOR: esélyhányados; ^b95% CI: 95%-os konfidenciaintervallum; *p<0,05; **p<0,01

6. táblázat. A szerhasználat többváltozós kapcsolata a független változókkal a fiúk mintájában (N = 564)

	Dohányzó státusz		Szeszesital-fogyasztó státusz	
	OR ^a	95% CI ^b	OR ^a	95% CI ^b
Egzsztenciális/spirituális irányultság				
Az élet értelmességének keresése	0,893**	0,855–0,917	0,884***	0,835–0,928
Proszocialitás				
Konstruktív magatartás	0,962	0,926–1,131	0,961	0,919–1,118
Segítőkészség	0,974	0,936–1,020	0,987	0,945–1,217
Együttműködés	0,989	0,966–1,021	0,969	0,936–1,178
Szociális aktivitás	0,917*	0,871–0,941	0,891**	0,851–0,937
X-square	32,78 (df = 8)		33,92 (df = 8)	
Goodness of fit	892,58		997,78	

^aOR: esélyhányados; ^b95% CI: 95%-os konfidenciaintervallum;

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

működés viszont a dohányzói státusz esetében nem, csak a szeszesital-fogyasztó státusz esetében mutatkozott szignifikáns prediktornak.

A független változóknak a függő változókkal való kapcsolatára jelentős nemi különbségek jellemzők (5–6. táblázat). Az értelemkeresés és a szociális aktivitás a dohányzói státusz esetében csak a fiúknál, a konstruktív magatartás pedig csak a lányoknál szignifikáns prediktor. Ettől eltérően, a szeszesital-fogyasztói státusz esetében a fiúknál az értelemkeresés és a szociális aktivitás, a lányoknál pedig az értelemkeresés, a konstruktív magatartás, valamint az együttműködés a megbízható bejósoló.

4. MEGBESZÉLÉS

A múlt század közepétől egyre erősödik az a szemlélet, miszerint az egészségtudományok fő feladatának egyike a megbomlott bio-pszicho-szociális (amihez újabban az ún. BPSS-paradigma értelmében a spirituális jelző is hozzávehető) egyensúly helyreállítására, illetve az egészség megőrzésére és a jóllét növelésére ható védő tényezők feltárása, valamint ezek hatásmechanizmusainak megfejtése, és az erősítésükre szolgáló stratégiák kidolgozása (Catalano és mtsai, 2002). Legújabbban a protektív tényezők azonosítása és egészségmegtartó, a személyiség fejlődésére pozitív hatást gyakorló szerepének a feltárására irányuló tanulmányok egyöntetűen kiemelik a proszociális és az élet értelmességének szerepét a szerhasználat megelőzésében (Ammerman és mtsai, 2001; Borden és mtsai, 2001; Dovidio

és mtsai, 2006; Penner és mtsai, 2005; Konkoly Thege és mtsai, 2009; Newcomb és Harlow, 1986; Kinner és mtsai, 1994; Palfai és Weafer, 2006; Sayes, 1994).

A serdülőkorban a fejlődés része az identitás és integritás kiépítése az egyéni szükségletek és a társadalmi elvárások találkozásának erővonalai mentén, melynek fontos része az élet értelmességének megélése is (Hacker, 1994; Erikson, 1969; Fitzgerald, 2005; Marcia, 1993; Steger, megjelenés alatt; Steger és mtsai, megjelenés alatt, b). A személyiség integrációja szükségképpen összekapcsolódik az értékszelekcióval és az értékképzéssel, azaz az értelemkereséssel (Moran, 2009; Van Kaam, 1969). Az értelemkeresés a személyiségfejlődés motorja, növeli annak hatáskörét. A személyiség minél több jelentéssel gazdagodik, annál hatékonyabb, s végül a fejlődés átmenetében, a serdülőkorban, az egyéni világnézetre irányuló értékkeresési folyamat egybeesik az élet értelmességére irányuló jelentéstudajdonítási folyamattal (Benson, 2004).

Az élet megélt értelmessége és az élet értelmességének keresése a személyiség egymástól elkülönülő, de ugyanakkor egymással mégis szoros, dinamikus kapcsolatban álló dimenziói (Crumbaugh és Maholick, 1964; Reker és Cousins, 1979; Steger és mtsai, 2006). S míg a vizsgálatok túlnyomó többsége az élet megélt értelmességével foglalkozik, elenyészően kevés azon vizsgálatok száma, amelyek az értelemkeresésre irányulnak. Az értelmesség konstruktumainak együttes vizsgálatakor a legtöbb eredmény közepes erősségű, de ellentétes irányú együttjárásukat igazolja, mely összefüggést jelentős életkori, személyiségbeli és kulturális tényezők modelleznek (Reker, 2005; Steger és mtsai, 2008a,c). Az eredmények legfőképpen a felnőtt korosztályból valók. Ettől gyakran eltérő eredmények születnek a serdülő korosztályban. Megjelenését tekintve, míg az élet megélt értelmessége a felnőtt- és időskorra jellemzőbb, az élet értelmességére irányuló keresés gyermekkortól, kora serdülőkoron át kései serdülőkorig mindvégig intenzívebben van jelen (DeVogler és Ebersole, 1980, 1983; Meier és Edwards, 1974; Reker és mtsai, 1987; Reker, 2005; Steger és mtsai, 2009; Taylor és Ebersole, 1993). Élményminőségét tekintve az élet értelmességére serdülőkorban sajátos jelentésrétegek érvényesek. Az élet értelmességének a felfogásában a felnőttkor jelenközpontúságával szemben a serdülőkorra a jövőorientáltság jellemzőbb (Moran, 2009). Harmadrészt, a felnőtt életkortól megkülönböztetően, serdülőkorban az élet értelmességére irányuló keresés pozitív módon jár együtt a pszichés jólléti mutatókkal (Park és mtsai, 2010; Steger és mtsai, megjelenés alatt, a). Sőt, az élet értelmességére irányuló keresés a fiatal és érett felnőttkorhoz viszonyítva csak serdülőkorban mutat pozitív együttjárást az élettél való elégedettséggel (Bronk és mtsai, 2009). A serdülőkori intenzív fejlődéslelektani történések

kontextusában tehát az élet értelmessége iránti keresésnek az optimális lelki működésben betöltött szerepe igen fontos (Steger és mtsai, megjelenés alatt, b).

Míg „az élet értelmességének keresése a pozitív lelki fejlődés ígéretét jelenti serdülőkorban” (Damon és mtsai, 2003, 119. old.), a proszocialitás a személyiség érettségbeli mutatójának tekinthető (Eisenberg és mtsai, 1991; Hardy és Kisling, 2006). A társas készségek fejlettsége, az interperszonális kapcsolatok minősége, a közösségi hatóképesség a személyiség szociális érettségének a megnyilvánulásai (Ozer és Benet-Martínez, 2005). Penner és munkatársainak (2005) hármass rétegződésű meghatározásában a viselkedés szintjén megnyilvánuló proszociálitás csak serdülőkortól válik megszilárduló attitűddé (vö. Eisenberg és mtsai, 1991; Hart és Fegly, 1995).

Miként az élet értelmessége és az optimális lelki működés kapcsolata széles körben igazolt serdülőkorban (Ho és mtsai, 2010; Rathi és Rastogi, 2007; Steger és mtsai, 2008c), hiánya a személyiség maladaptív működésmódját eredményezve gyakran negatív egészségkövetkezményekbe torkollik, mint például a szerhasználat. S bár az élet értelmességének keresése és a szerhasználat kapcsolatára vonatkozóan serdülőkorban mind ezigdig még nem léteznek empirikus kutatási eredmények, az élet megélt értelmességének hiánya bizonyítottan a szerhasználat kockázati tényezője (Newcomb és Harlow, 1986; Kinnier és mtsai, 1994), ellentéte pedig, az élet átélt értelmessége a szerhasználattal szembeni védőfaktor (Konkolý Thege és mtsai, 2009; Palfai és Weafer, 2006; Sayes, 1994). Másfelől a proszociális magatartásformák szerhasználatot csökkentő szerepére számos empirikus eredmény is rámutat (Ammerman, 2001; Borden és mtsai, 2001, Dovidio és mtsai, 2006). Az általunk vizsgált dél-erdélyi mintában az élet értelmességének keresése és olyan proszociális viselkedésformák, mint a konstruktívizmus, az együttérzés vagy a szociális aktivitás, szignifikánsan jellemzőbbek a dohányzás és szeszesital-fogyasztás szempontjából absztinens serdülők körében.

Mind az élet értelmességének keresését, mind a proszociálitást nemi eltérések jellemzik. Több vizsgálati eredmény is arra utal, hogy a lányokra az értelemkeresés és az egyénorientált proszociális viselkedésformák jellemzőek inkább, míg a közösségorientált proszociális viselkedésformák a fiúkra jellemzőbbek (Duncan és mtsai, 2002; Eisenberg és mtsai, 1991; Steger és mtsai, 2008b, 2009). A meglévőhöz képest kutatásunk újabb eredményekkel gazdagítja a szakirodalmat az élet értelmessége iránti keresés és a proszociális magatartás szerhasználattal való kapcsolatának a nemek szintjén történő elemzésével. A többváltozós logisztikus regresszióelemzés rámutatott arra, hogy az élet értelmessége iránti keresés összefügg a fiúk

esetében mindkét pszichoaktív szer, a lányok esetében pedig a szeszes ital kerülésével. A vizsgált proszociális viselkedésformák közül a szociális aktivitás a fiúk esetében összefügg mind a dohányzás, mind a szeszesital-fogyasztás elkerülésével. Hasonlóképpen a konstruktív magatartás a lányok esetében összefügg mindkét szerhasználattal szembeni tartózkodással. Emellett a szeszesital-fogyasztás elkerülésével együtt jár az együttműködés is, de csak a lányoknál.

Eredményeinket tekintve összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy míg az élet értelmessége iránti keresés prediktív értéke egyértelműen a fiúk esetében erősebb, az egyes proszociális viselkedésformák (pl. konstruktív magatartás) a lányok, mások pedig (pl. szociális aktivitás) inkább a fiúk esetében mutatkoznak prediktornak a szerhasználat elkerülése terén.

A serdülő számára az élet értelmessége leggyakrabban a jövőbe mutató összefüggés-mintázatok jelentésének a megfejtésére irányuló folyamatos explorációban tárgyasul (Steger és mtsai, megjelenés alatt, b). Az értelemkeresés ezért az egzisztenciális frusztráció helyett aktív, promotív készte-tésként mutatkozhat meg. A serdülőt tehát elsősorban nem az motiválja élete értelmének a keresésére, hogy elvesztette azt, hanem éppen személyisége kiteljesítésének igénye (Steger és mtsai, 2008a). Eredményeink fényében egyes teoretikusok (vö. Baumeister, 1991; Klinger 1998) azon feltevése, miszerint az élet értelmességére irányuló keresés az egzisztenciális frusztráció kifejeződésének tekinthető, serdülőkorban – legalábbis az általunk vizsgált kultúrkörben – nem helytálló. Ellenkezőleg, az értelemkeresés serdülőkorban a személyiség optimális fejlődésére, az egész(ség)re nézve jelentős haszonnal jár. Serdülőkorban, a személyiség pozitív fejlődését előmozdító tényezőkre történő odafigyeléssel: az életcélok és élettervek megfogalmazásával, a jövőorientáció kialakításával, a konstruktív, együttműködő viselkedésformák támogatásával, az egyéni szükségleteken túlmutató közösségi, közös emberi értékek melletti elköteleződés megerősítésével jelentős egészségvédő hatás valósítható meg.

IRODALOM

- Ammerman, R. T., Lynch, K. G., Donovan, J. E., Martin, C. S., Maisto, S. A. (2001): Constructive thinking in adolescents with substance use disorders. *Psychology of Addictive Behaviors*, 15: 89–96.
- Baumeister, R.F. (1991): *Meanings of life*. Guilford, New York
- Benson, P.L. (2004): Emerging themes in research on adolescent spiritual and religious development. *Applied Developmental Science*, 8: 47–50.
- Benson, P.L., Roehlkepartain, E.C., Rude, S.P. (2003): Spiritual development in childhood and adolescence: Toward a field of inquiry. *Applied Developmental Science*, 7: 205–213.
- Borden, L.M., Donnemeyer, J.F., Scheer, S.D. (2001): The influence of extra-curricular activities and peer influence on substance use. *Adolescent and Family Health*, 2: 12–19.
- Bronk, K.C., Hill, P.L., Lapsley, D.K., Talib, T.L., Finch, H. (2009): Purpose, hope, and life satisfaction in three age groups. *The Journal of Positive Psychology*, 4: 500–510.
- Brunswick, A.F., Merzel, C.R. (1988): Health through three life stages: A longitudinal study of urban black adolescents. *Social Science & Medicine*, 27: 1207–1213.
- Catalano, R.F., Berglund, M.L., Ryan, J.A.M., Lonczak, H.S., Hawkins, D.J. (2002): Positive youth development in the United States: Research findings on evaluations of positive youth development programs. *Prevention & Treatment*, 5: 1–111.
- Crumbaugh, J.C., Maholick, L.T. (1964): An experimental study in existentialism: The psychometric approach to Frankl's concept of noogenic neurosis. *Journal of Clinical Psychology*, 20: 200–207.
- Currie, C., Gabhainn, S. N., Godeau, E., Roberts, C., Smith, R., Currie, D., Pickett, W., Richter, M., Morgan, A., Barnekow, V. (Eds, 2008): *Inequalities in young people's health: International report from the HBSC 2006/06 survey*. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen
- Damon, W. (2008): *The path to purpose: Helping our children find the calling in life*. The Free Press, New York
- Damon, W., Menon, J., Bronk, K.C. (2003): The development of purpose during adolescence. *Applied Developmental Sciences*, 7: 119–128.
- Davey, M., Eaker, D.G., Walters, L.H. (2003): Resilience processes in adolescents: Personality profiles, self-worth, and coping. *Journal of Adolescent Research*, 18: 347–362.
- Dovidio, J., Piliavin, J., Schroeder, D., Penner, L. (2006): *The social psychology of prosocial behavior*. Lawrence Erlbaum, Mahwah
- DeVogler, K.L., Ebersole, P. (1980): Categorization of college students' meaning in life. *Psychological Reports*, 46: 387–390.
- DeVogler, K.L., Ebersole, P. (1983): Young adolescents' meaning in life. *Psychological Reports*, 52: 427–431.
- Duncan, S.C., Duncan, T.E., Strycker, L.A., Chaumeton, N.R. (2002): Relations between youth antisocial and prosocial activities. *Journal of Behavioral Medicine*, 25: 425–438.
- Eaton, D.E., Kann, L., Kinchen, S., Ross, J., Hawkins, J., Harris, W.A., Lowry, R., McManus, T., Chyen, D., Shanklin, S., Lim, C., Grunbaum, J. A., Wechsler, H. (2008): Youth Risk Behavior Surveillance – United States, 2007. *Surveillance Summaries*, 57 (SS04), 1–131.
- Eisenberg, N., Miller, P.A., Shell, R., McNalley, S., Shea, C. (1991): Prosocial development in adolescence: A longitudinal study. *Developmental Psychology*, 27: 849–857.
- Erikson, E.H. (1968): *Identity: Youth and Crisis*. Norton, New York
- Fairclough, S., Stratton, G. (2005): Improving health-enhancing physical activity in girls' physical education. *Health Education Research*, 20: 448–457.

- Fitzgerald, B. (2005): An existential view of adolescent development. *Adolescence*, 40: 793–799.
- Hacker, D. (1994): An existential view of adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 14: 300–328.
- Halpern-Felsher, B.L. Millstein, S.G., Irwin, C. (2002): Healthy adolescent psychosocial development. *Journal of Adolescent Health*, 31: 201–207.
- Hardy, S.A., Kisling, J.W. (2006): Identity statuses and prosocial behaviors in young adulthood: A brief report. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 6: 363–369.
- Hart, D., Fegley, S. (1995): Prosocial behavior and caring in adolescence: Relations to self-understanding and social development. *Child Development*, 66: 1346–1359.
- Ho, M.Y., Cheung, F.M., Cheung, S.F. (2010): The role of meaning in life and optimism in promoting well-being. *Personality and Individual Differences*, 48: 658–663.
- Hurrelmann, K., Richter, M. (2006): Risk behaviour in adolescence: The relationship between developmental and health problems. *Journal of Public Health*, 14: 20–28.
- Jessor, R. (1991): Risk behaviors in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*, 12: 529–605.
- Kelly, T.M. (2003): Health realization: A principle-based psychology of positive youth development. *Child and Youth Care Forum*, 31: 47–72.
- Kinner, R.T., Metha, A.T., Keim, J.S., Okey, J.L. (1994): Depression, meaninglessness, and substance abuse in “normal” and hospitalized adolescents. *Journal of Alcohol & Drug Education*, 39: 101–111.
- Klinger, E. (1998): The search for meaning in evolutionary perspective and its clinical implications. In: Wong, P. T.P., Fry, P.S. (Eds). *The human quest for meaning: A handbook of psychological research and clinical application*. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, 27–50.
- Konkolőy Thege B., Bachner, Y.G., Kushnir, T., Kopp M. (2009): Relationship between meaning in life and smoking status: Results of a national representative survey. *Addictive Behaviors*, 34: 117–120.
- Larson, R.W. (2000): Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, 55: 170–184.
- Marcia, J.E. (1993): The ego identity status approach to ego identity. In: Marcia, J.E., Waterman, A.S., Matteson, D.R., Archer, S.L., Orlofsky, J.L. (Eds). *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. Springer-Verlag, New York, 1–21.
- Meier, A., Edwards, H. (1974): Purpose-in-Life Test: Age and sex differences. *Journal of Clinical Psychology*, 30: 384–386.
- Moran, S. (2009): Purpose: Giftedness in intrapersonal intelligence. *High Ability Studies*, 20: 143–159.
- Newcomb, M.D., Harlow, L.L. (1986): Life events and substance use among adolescents: Mediating effects of perceived loss of control and meaninglessness in life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51: 564–577.
- Ozer, D.J., Benet-Martínez, V. (2005): Personality and the prediction of consequential outcomes. *Annual Review of Psychology*, 57: 401–421.
- Palfai, T.P., Weafer, J. (2006): College student drinking and meaning in the pursuit of life goals. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20: 131–134.
- Park, N., Park, M., Peterson, C. (2010): When is the search for meaning related to life satisfaction? *Applied Psychology: Health and Well-being*, 2: 1–13.

- Penner, L.A., Dovidio, J.F., Schroeder, D.A., Piliavin, J.A. (2005): Prosocial behavior: Multilevel perspectives. *Annual Review of Psychology*, 56: 365–392.
- Piko B.F., Kovacs E. (2010): Do parents and school matter? Protective factors for adolescent substance use. *Addictive Behaviors*, 35: 53–56.
- Pulkkinen, L. (1982): Self-control and continuity from childhood to adolescence. In: Baltes, B.P., Jr. Brim, O.G. (Eds). *Life-span development and behavior*. Academic Press, New York, Vol. 4, 63–105.
- Pulkkinen, L., Kaprio, J., Rose, R.J. (1999): Peers, teachers and parents as assessors of the behavioural and emotional problems of twins and their adjustment: The Multidimensional Peer Nomination Inventory. *Twin Research*, 2: 274–285.
- Rathi, N., Rastogi, R. (2007): Meaning in life and psychological well-being in pre-adolescents and adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 33: 31–38.
- Reker, G.T. (2005): Meaning in life of young, middle-aged, and older adults: Factorial validity, age, and gender invariance of the Personal Meaning Index (PMI). *Personality and Individual Differences*, 38: 71–85.
- Reker, G.T., Cousins, J.B. (1979): Factor structure, construct validity and reliability of the Seeking of Noetic Goals (SONG) and Purpose in Life (PIL) Tests. *Journal of Clinical Psychology*, 35: 85–91.
- Reker, G.T., Peacock, E.J., Wong, P.T.P. (1987): Meaning and purpose in life and wellbeing: A life-span perspective. *Journal of Gerontology*, 42: 44–49.
- Sayes, M.L. (1994): *Adolescents' purpose in life and engagement in risky behaviors: Differences by gender and ethnicity*. Doctoral dissertation. University of North Carolina
- Schulenberg, S.E. (2004): A psychometric investigation of logotherapy measures and the Outcome Questionnaire (OQ-45.2). *North American Journal of Psychology*, 6: 477–492.
- Schulenberg, J.E., Maggs, J.L. (2002): A developmental perspective on alcohol use and heavy drinking during adolescence and the transition to young adulthood. *Journal of Studies on Alcohol*, 14 (Suppl): 54–70.
- Steger, M.F. (2009): Meaning in life. In: Lopez, S.J. (Ed.). *Handbook of positive psychology*. (2nd Ed.) Oxford University Press, Oxford, 679–687.
- Steger, M.F. (megjelenés alatt): Experiencing meaning in life: optimal functioning at the nexus of well-being, psychopathology, and spirituality. In: Wong, P.T.P. (Ed.). *The human quest for meaning. A handbook of psychological research and clinical applications*. (2nd Ed.) Routledge
- Steger, M.F., Bundick, M.J., Yeager, D. (megjelenés alatt, b): Understanding and promoting meaning in life during adolescence. In: Levesque, R.J.R. (Ed.). *Encyclopedia of Adolescence*
- Steger, M.F., Frazier, P., Oishi, S., Kaler, M. (2006): The Meaning in Life Questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology*, 53: 80–93.
- Steger, M.F., Kashdan, T.B., Oishi, S. (2008c): Being good by doing good: Daily eudaimonic activity and well-being. *Journal of Research in Personality*, 42: 22–42.
- Steger, M.F., Kashdan, T.B., Sullivan, B.A., Lorentz, D. (2008a): Understanding the search for meaning in life: Personality, cognitive style, and the dynamic between seeking and experiencing meaning. *Journal of Personality*, 28: 199–228.
- Steger, M.F., Kawabata, Y., Shimai, S., Otake, K. (2008b): The meaningful life in Japan and the United States: Levels and correlates of meaning in life. *Journal of Research in Personality*, 42: 660–678.

- Steger, M.F., Oishi, S., Kashdan, T.B. (2009): Meaning in life across the life span: Levels and correlates of meaning in life from emerging adulthood to older adulthood. *The Journal of Positive Psychology*, 4: 43–52.
- Steger, M.F., Oishi, S., Kesebir, S. (megjelenés alatt, a): Is a life without meaning satisfying? The moderating role of the search for meaning in satisfaction with life judgments. *Journal of Positive Psychology*
- Taylor, S.J., Ebersole, P. (1993): Young children's meaning in life. *Psychological Reports*, 73: 1099–1104.
- Van Kaam, A. (1969): Existential crisis and human development. *Journal of Humanistic Psychology*, 7: 63–74.

SEARCHING FOR MEANING IN LIFE AND PROSOCIAL BEHAVIOR AS PROTECTIVE FACTORS AGAINST ADOLESCENT SUBSTANCE USE

BRASSAI, LÁSZLÓ – PIKÓ, BETTINA

In our study, we investigated the role of prosocial behavior and searching for meaning in life in relation to substance use in a sample of Transylvanian adolescents (N = 980, mean age = 14 years, 59.7% of the sample was male). While the relationship between substance use and the first independent variable is widely studied, its relation to searching for meaning in life is underinvestigated and the results are controversial. Logistic regression analyses revealed a different structure according to gender in relation to smoking and alcohol user status. Searching for meaning in life proved to be a predictor for both types of substance use among boys (smoking: OR = 0.893, $p < 0,01$; 95% CI = 0.855–0.917; drinking: OR = 0.884, $p < 0,001$; 95% CI = 0.835–0.928); among girls, however, only its predictor effect for drinking (OR = 0.963, $p < 0,01$; 95% CI = 0.935–0.999) was confirmed. Furthermore, among girls, constructive behavior proved to be a protective factor in terms of smoking (OR = 0.905, $p < 0,001$; 95% CI = 0.879–0.938) and drinking (OR = 0.934, $p < 0,05$; 95% CI = 0.899–0.971), and cooperation was related to drinking (OR = 0.951, $p < 0,05$; 95% CI = 0.921–0.992). Among boys, social activity was justified as a negative predictor of smoking (OR = 0.917, $p < 0,05$; 95% CI = 0.871–0.941) and drinking (OR = 0.891, $p < 0,01$; 95% CI = 0.851–0.937). Our findings support the potential health protective consequences of prosocial behavior and searching for meaning in life in adolescence.

Keywords: adolescence, substance use, protective factors, searching for meaning in life, prosocial behavior